

Appeltjes schillen

door Anja Meulenbelt

S.W. Couwenberg (red.): 'Seksuele revolutie ter discussie. Van Phil Bloom tot Sex and the City', Damon, Budel - € 14,90

Het had een interessant boekje kunnen worden. Een terugblik op de seksuele revolutie, verschenen als Civis Mundi jaarboek 2005, onder redactie van S.W. Couwenberg. Maar het gaat al helemaal mis bij de samenstelling. Terecht wordt er in de inleiding opgemerkt dat de zogenaamde seksuele revolutie samenviel met de andere emancipatiebewegingen in de jaren zestig - waaronder uiteraard de homobeweging en de vrouwenbeweging. Dat zou tot de conclusie kunnen leiden dat het interessant is om ook vrouwen aan het woord te laten. We kijken naar de inhoudsopgave. Aantal mannelijke bijdragen: zeven. Aantal bijdragen van vrouwen: nul. Vrouwen blijven als vanouds objecten, alsof de seksuele revolutie niet heeft plaatsgevonden.

In de inleiding maakt Couwenberg al op pagina een duidelijk dat hij wat appeltjes te schillen heeft, met name met de linkse media van destijds die elke kritiek op de 'alles moet kunnen' mentaliteit 'weghoonden als conservatieve borrelpraat en reactionair gejammer'. En dat, terwijl - zegt Couwenberg - die 'alles moet kunnen' mentaliteit verantwoordelijk is voor de vervuiling van het straatbeeld, vernielzucht, teloorgang van goede manieren, verval van sociale cohesie, brutaliteit in het verkeer, het vergoelijken van criminaliteit en misbruik van sociale voorzieningen. Toe maar. Wat wij van links niet allemaal op ons geweten hebben.

Waarmee de simplistische toon gezet is - het komt verder in de inleiding ook niet meer goed. Nadat Couwenberg nog wat gras heeft gemaakt, schuift hij daar vervolgens zijn addertje onder: het zijn de moslimmigranten met hun conservatieve islamitische seksuele opvattingen die nu de stoottroepen zijn van de komende seksuele contrarevolutie, en Couwenberg neemt het links kwalijk, dat wil zeggen, de multiculturalisten, dat we van moslims respecteren wat we zelf in eigen kring dachten te moeten bestrijden. Tjonge.

Volgt een kleine discours door de gedachten van toen over seksuele emancipatie. Is de seksuele bevrijding, bedoeld om mensen gelukkiger te maken, niet verworpen tot seksuele dwang? citeert hij de Franse filosoof Pascal Bruckner. Een interessante gedachte, alleen in het geheel niet nieuw. Als Couwenberg de moeite had genomen om zich werkelijk voor de interessante verhouding tussen seksuele revolutie en vrouwenemancipatie te interesseren, dan had hij kunnen weten dat de vraag of seksuele vrijheid ook voor vrouwen bevrijdend is, al in het begin van het feminisme gesteld is. Onder anderen door mij. Ik zag hoe onder de dominantie van mannen, ook binnen links, vrouwen die vroeger geen ja mochten zeggen, nu geen nee meer mochten zeggen - als je tenminste niet voor burgerlijke trut uitgemaakt wenste te worden. In een cynische bui omschreef ik de seksuele revolutie van linkse mannen als de poging om meer kut op de markt te krijgen tegen minder kosten. Het is een van de thema's in De schaamte voorbij uit 1976. Het boek wordt door Couwenberg wel wordt genoemd, maar kennelijk heeft hij het niet gelezen. De vercommercialisering van de seksualiteit is een van de kritiepunten die niet alleen uit de feministische hoek komt, maar ook uit de islamitische, en die je niet simpelweg als repressie en conservatisme weg kunt zetten. Lees Fatima Mernissi, niet bepaald een conservatieve vrouw maar wel een moslim, die met veel humor beschrijft hoe de vrouwen in haar jeugd nog opgesloten werden in een harem en hoe de westerse vrouwen van nu net zo opgesloten zijn in een vrouwbeeld dat maakt dat ze permanent bezig zijn met moordende diëten, designerborsten,

injecties en operaties, om hun 'macht' als seksueel object te kunnen behouden. De harem in hun hoofd.

Het had dus interessant kunnen zijn om vóór- en nadelen naast elkaar te zetten. Aan de ene kant een grotere vrijheid voor vrouwen, door de pil, door meer economische zelfstandigheid, doordat vrouwen zelf gingen formuleren wat seks en liefde voor hen betekende; aan de andere kant de schaduwzijde: seksueel geweld, ver doorgevoerd individualisme en de vercommercialisering van de seks. Om dat te kunnen plaatsen heb je een analyse nodig met kritiek op het neoliberalisme en de aanbidding van de vrije markt - maar daarvoor hoef je natuurlijk bij Couwenberg niet aan te komen: alles wat er mis is, wil hij wijten aan de linkse stoottroepen van de jaren zestig. Dus mist hij ook de interessante discussie over pornografie die destijds in de vrouwenbeweging heeft gewoed, lees je niks over de analyses van seksueel misbruik en geweld in persoonlijke relaties, slaat hij alle stromingen binnen de vrouwenbeweging over (voor Couwenberg valt de vrouwenbeweging samen met Dolle Mina) en dus ook de multiculturele stroming binnen het feminisme met de nadruk op diversiteit - met de zwarte vrouwen van toen die daarin het voortouw namen; en komt hij dus voorspelbaar uit op de onder rechtse mannen populaire opvatting dat de feministes van toen hun moslimzusters hebben laten vallen en dat alleen Ayaan Hirsi Ali moedig genoeg is om voor hen op de barricades te gaan staan.

Waarmee hij niet tegenspreekt, maar juist bevestigt wat we al hebben kunnen constateren: Hirsi Ali's achterban, haar fanclub, bestaat voornamelijk uit rechtse blanke mannen. De moslimvrouwen zelf, op een handjevol supergeassimileerde vrouwen na, kunnen Hirsi Ali missen als kiespijn. De argumenten waarom dat zo is, kent Couwenberg, ik noemde ze in een reactie op hem in de Volkskrant, maar hij negeert ze gemakshalve. Die argumenten zijn dat Hirsi Ali geen enkel contact heeft met de vrouwengroepen en de allochtone koploopsters die al lang voor haar tijd aan het werk waren tegen vrouwenbesnijdenis, tegen geweld tegen vrouwen, voor een zelfstandige verblijfsvergunning. Vrouwenemancipatie zonder vrouwen, noemde ik dat. En dat gaat niet. En verder dat Hirsi Ali haar pijlen vooral richt op de islam zelf - geheel ten onrechte in de ogen van diezelfde moslimvrouwen die ze zegt te willen bevrijden. Het is niet de islam die maakt dat sommige mannen hun vrouwen mishandelen, dat komt in alle culturen voor, en vrouwenbesnijdenis is al helemaal niet islamitisch. (Ook op dit punt heeft Couwenberg zijn huiswerk niet gedaan.)

Dat veel moslimvrouwen het in de huidige tijd niet makkelijk hebben, is duidelijk. Hun emancipatiestrijd heeft twee kanten, het is een dubbele strijd. Als migrantenvrouwen staan ze met de mannen tegenover een steeds migrantenvijandiger politiek klimaat. Als vrouwen hebben ze nog veel te veroveren ook binnen de eigen gemeenschappen, tegen de patriarchale tradities in - die niet samenvallen met de islam, laat dat nog eens gezegd zijn. Naarmate de druk op de migrantengemeenschappen zwaarder wordt, wordt de ruimte voor vrouwen om daarbinnen meer vrijheid te veroveren kleiner, zegt ook Halleh Gorashi, van Iraanse herkomst. Met andere woorden: Hirsi Ali en de eveneens door Couwenberg bewonderde Rita Verdonk, verkleinen de speelruimte voor moslimvrouwen door maar te blijven hameren op het gevaar van de islam. En dat wordt door moslimvrouwen die het misschien wel moeilijk hebben, maar niet achterlijk zijn, niet bepaald gewaardeerd. Maar die gedachte is aan Couwenberg niet besteed. Het is interessant hoe de conservatieve 'gecolberteerde witmannen' het feminisme, waar ze destijds alleen maar last van hadden, hebben gekaapt en nu als wapen in de strijd tegen ons inzetten. Alsof de gegroeide gelijkheid tussen vrouwen en mannen in Nederland een kenmerk is van onze superieure westerse cultuur en verlichting, en niet het gevolg van een benarde economische situatie plus

vijfentwintig jaar taaie strijd - onder andere tegen diezelfde witmannen die er nu mee pronken. Er is geen tegenstelling tussen het feminisme van toen en de ondersteuning van moslimvrouwen nu, heren. Net als toen gaat het er nu om vrouwen in hun emancipatiestrijd te steunen. Te beginnen waar ze zelf zijn. Les een van het feminisme is dat vrouwen zelf bepalen welke weg ze daarbij willen bewandelen. En te erkennen dat er meerdere vormen van emancipatie mogelijk zijn. Er leiden vele wegen naar Rome - en naar Mekka. Dat kan het verzet zijn tegen de dwang om een hoofddoek te moeten dragen net zo goed als tegen de dwang om die af te moeten doen. Vriendin Ceylan Pektas-Weber (autochtone moslimse met hoofddoek) en ik leggen net de laatste hand aan een boek over moslima's in Nederland, waarvoor we een aantal vrouwen intensief hebben geïnterviewd. Daarin komt tot uiting dat veel zeer geëmancipeerde (maatschappelijk geslaagde) migrantenvrouwen de islam zien als een bron van kracht, en niet van onderdrukking. Dat is voor veel westerlingen, voor wie de secularisering en het emancipatieproces hand in hand zijn gegaan, een nieuwe gedachte. Zeker voor hen die denken dat minder geloof automatisch meer vrijheid geeft, en meer geloof automatisch minder. De moslimvrouwen die we hebben gesproken, maken een zorgvuldig onderscheid tussen traditionele patriarchale gewoontes en hun individuele beleving van religie. Ze maken duidelijk dat een groot deel van de spanningen meer te maken hebben met migratie dan met godsdienst. Zoals Geert Mak ook stelt - het gaat om een tegenstelling tussen stad en platteland, zoals we die ook hier gekend hebben, en niet om een tegenstelling tussen moslims en niet-moslims. Het had een interessant boek kunnen zijn, maar dat is het niet geworden. Daarvoor zitten Couwenbergs conservatieve opvattingen en zijn oude rancunes hem te veel in de weg.

uit: Roodkoper, 10e jaargang, nummer 3, augustus 2005